

Naujienu Antroji Dalis

NR. 753

CHICAGOS LIETUVIŲ LITERATŪROS DRAUGIJOS LEIDINYS

XXI METAI

DR. VINCAS TERCIJONAS

1890 – 1964

Dr. Vincas Tercijonas, įžymus gydytojas, visuomenininkas, demokratiškosios minties puoselėtojas, lietuviškosios spaudos rėmėjas ir neeilinis jos darbininkas, baigė savo gyvenimo kelią. Jis mirė 1964 m. rugsėjo 12 d. New Yorke, General'igoninėje. Palaidotas rugsėjo 16 d. Bridgeport, Conn. kapinėse.

Vincas Tercijonas gimė 1890 m. rugpiučio 7 d. Marijampolės apskr., Padovinio valsė., Amalviškių kaime. Jo tėviškė buvo prie pat Daukšų bažnytkaimio, prie Amalviškių ežero ir garsiųjų Suvalkijoje Amalviškių pilių. Iš ten pat buvo kilęs ir jo dėdė dr. Laurynas Tercijonas (1857—1905), Dr. Vinco Kudirkos ir Varpininkų rėmėjas. Vinco tėvai, susipratę ūkininkai, tais senaisiais laikais daug padėjo rūpesčių, leisdami vieną ir kitą į mokslus. Tačiau Tercijonų dviejų kartų gydytojai, išėję mokslus, taip pat buvo dideli geradariai, tiek savo tėviškei, tiek ir visiems krašto žmonėms.

Vincas, būdamas išėjęs, dažnai prisiminavo savo gimtinę ir jo jaunystės draugus. Jis 1957 m. viename laiške taip prisiminė apie tėviškėje praleistas jaunystės dienas: "Dabar malonu atsiminti takai Daukšų šventoriuje, kuriais vaikščiojom jaunosiose dienose, ir medžiai, liepos, po kuriom pavėsiavom: mes buvom keturi draugai — aš, Juozas Grinkevičius iš Amalviškių, bolševikų išvežtas Sibire mirė, Juozas Lazauskas iš Daukšų, dabar Kaune, ir Juozas Žiugžda iš Plynių, dabar bolševikų komisaras Vilniuje. Kai prisimenu tuos laikus, ateina į mintį šimkauš daina "Kur bakūžė samanta, kurioje gimiau...". O laikai bėgant, viskas pasikeitė: bakūžės ir obelies jau nėra, upelis išdžiūvo, vargas vien tebėr! Taip ir mūsų gimtas kraštas pasikeitė blagon pusėn: sodybos išgriautos ir sunaikintos, vien tik rusų nežmoniška priespauda pavertė mūsų žmones į baudžiauninkus... Gydytojams, su

kuriais sykiu dirbau, nėra bloga ir po bolševikų letena, bet buvę ūkininkai dabar virto Maskvos sudarytuose dvaruose vergais ir baudžiauninkais"...

Nekartojant Lietuvos Enciklopedijos XXXI tome pateiktų apie Vincą Tercijoną išsamų biografinių davinių, jo eilų profesinių ir visuomeninių pareigų, tačiau ypač pažymėtinas jo didelis atsidėjimas medicinos mokslui ir žmonėms, tiek Rusijoje, Ukrainoje, Nepriklausomoje Lietuvoje, tiek Vokietijoje ir, pagaliau, Amerikoje. Baigęs 1909 m. Marijampolės gimnaziją ir 1916 m. Maskvos universitetą, prieš grįžtant į Lietuvą, jis kurį laiką iki 1921 m. dirbo gydytoju Poltavoje, Ukrainoje. Čia gali būti vienas jo populiarumo žmonėse pavyzdžių, kai jis suirutės metu Poltavos geležinkelio stotyje kartą buvo sulaukytas ir jam grėsiė net gyvybei pavojus, bet vietos gyventojų — ukrainiečių minia, jį atpažinusi, daug prisidėjo prie jo išlaisvinimo.

Grįžęs į Lietuvą, nepaisydamas ir taip jau varginančio gydytojo darbo, daug veikė įvairiose draugijose, dėstė įvairiuose kursuose ir dar rado laiko taip daug pasišvesti spaudos darbui. Jį matėme dalyvaujantį Varpo bendrovėje, revizijos komisijoje. 1927 m. parašė "Dr. Kazys Grinius, gydytojas - visuomenininkas", visą eilę mediciniškų straipsnių įvairiuose žurnaluose ir atskirų knygelių. Lietuvoje ir išėjęs suvažiuojamams pateikė daugybę referatų. Medicinos žurnale jo išspausdinta apie dešimt mokslo darbų, daugiausia iš vaikų ligų. Kai kurie straipsniai rašyti kartu su kitais autoriais. Rašė įvairiuose metraščiuose, kalendoriuose, Motinoje ir Vaike, Sveikatoje ir Darbe, Liaudies Sveikatoje, Lietuvos Ūkininke. Pažymėtinos atskiros knygelės: Motinos ir vaiko higiena, 1939 m. (kartu su dr. V. Baronu), antroji laida 1945 m. Kaune (su išleistom autorijų pavardėm), Vaiko higiena ir vasaros viduriavimai, 1941 m. ir 1946 m. Vokietijoje, ir visa eilė straipsnių atspaudų — brošiūrų Lietuvoje. Viena brošiūra ir vokiečių kalba, 1928 m.

Dr. V. Tercijonas daug rašė ne tik skirtais lietuvių tautai sveikatos reikalais, bet ir opiais visuomeniniais klausimais. Mūsų įžymusis laikraštlininkas Jonas Kardelis, kuris Vincą Tercijoną gerai pažino, gana ryškiai jį apibūdino, rašydamas, jog dr. V. Tercijonas buvo perdem visuomeniška asmenybė. Nė vieno gyvenimo momento nebuvo skirta tiktai sau. Jis visą savo

(Tęsinys 4-me pusl.)

Katalunijos menininko Jordi Bonas nupieštas Viduržemių jūros uosto vaizdas. Savo darbus Bonas siunčia į JAV, kad galėtų gauti vertinga dolerų vietoje bevertės pesetos.

J. VLKS.

TAU, LIETUVA,

vienos menamai kritikos proga

(Tęsinys)

Socialdemokratų sąjūdis yra politinis, ir kaip toks, nesikiša į religinius reikalus.

Pr. Pauliukonis remiasi net generalgubernatoriaus koriko Muravjovo įrodymais, kad kunigai dalyvavę ir 1863 m. sukilime. Niekas šito nenuginėja, visiems žinomas faktas ir St. Kairio atsiminimuose nėra prikašiojimų, kad kunigai sukilime nedalyvavo. Jis tik palietė tiek kai kurių kunigų veiklą, kurie vienaip ar kitaip pasireikė 1905 m. revoliuciniuose įvykiuose. Bet 1863 m. sukilimas ne tas pats kas 1905 m. revoliucija.

Nėra reikalo ginčytis su tokiais fanatikais, kurie 1905 m. revoliucinius metus suveda į monopolijų daužymą ir į kovą su kunigija, atseit, netiesioginiai kovoja su religija.

Carinės Rusijos okupacija Lietuvoje tolydžio smukdė lietuvių tautinį susipratimą, tramdė savos kultūros kūrybą, nesirūpino žmonių apšvietimu, veik arti pusės visos Lietuvos gyventojų buvo neraštingi. Politinis veikimas iš viešojo gyvenimo buvo išguitas, Lietuvos žmonės valstybės reikaluose buvo palikti bebalsiais. Ir tokioje nejaukioje tamsybėj 1905 m. Lietuvos socialdemokratų partijai teko iš pagrindžio savo politiniu veiksmu išėiti į viešą darbą ir pradėti purenti apleistą, gerokai piktžolėmis apžėlusią politinio veikimo dirvą.

LSDP buvo vedama iki šiol visiems plačiai žinomų tokių asmenybių, kaip štai St. Kairys, Dr. Domaševičius, A. Janulaitis, M. Biržiška, A. Purėnas, Vl. Požėla, J. Paknys, V. Sirutavičius, K. Bielinis, P. Grigaitis ir daugelis kitų.

Kas gali patikėti, kad šie asmenys ugdė monopolijų daužymą, pinigų grobstymą, valsčių raštinių deginimą ir nekovojo su visomis tomis blygybėmis?

Tuo metu, kai dokumentai parodo visa ką kitą — ne vien tik periodinėj socialdemokratų spaudoj, bet ir atskirais atsikimais tos visos tais metais pasireiškusios blygybės buvo smerkiamos.

Faktiškai tų blygybių nebūta tiek daug, kiek jų pasirodė tais metais pačioj Rusioj. Lietuvoj veik visuose dvaruose tada vyko darbininkų streikai, bet nebuvo jė deginami, kaip Rusioj daugelyj vietų jų turtas buvo naikinamas. Ir tai nenuostabu, jei pačioje Lietuvoje arti pusės visų gyventojų būta beraščių, tai rusuose kai kuriose vietose, ypač kaimuose, raštinių būta mažiau dešimties procentų. Net miestuose raštinių kai kur priskaityta tik iki 28%.

Jeį ano meto Lietuvoj būtų buvę žymiai daugiau raštinių, aišku ir tų tada pasireiškusių visokiariopų blygybių būtų buvę dar mažiau.

Tais 1905 revoliuciniais metais visą Lietuvą nusiaubė strei-

(Nukelta į 2 psl.)

TAU, LIETUVA,

(Tęsinys iš 1-mo pusl.)

kai—pramonė, dvaruose. Darbo žmonės reikalavo geresnių gyvenimo sąlygų, didesnių uždarbių. O dvarų darbininkai, be kito, reikalavo nemokamo gydymo ir vaikų nuvežimo į mokyklas. Ir streikuota tvarkingai, be priekaištų. Daugely vietų tų reikalavimų bent dalis buvo laimėta. Ir visiems yra žinoma, kad tais streikais vadovavo, juos organizavo socialdemokratų. Ar tų streikų daliniais laimėjimais lietuvių tautos skaitlingiausia dalis buvo nukriausta, ar lietuvių tautos gėris, kartu ir kultūra, buvo smukdoma?

Apie tai Pr. Pauliukonis netyli.

Ten pat "T. Žiburiuose" Pr. Pauliukonis rašo, kad "Lietuvos socialdemokratų nebuvo priimti į Rusijos socialdemokratų partiją".

Nebuvo priimti, nes ir nesikreipė į juos prašydami priimti.

1905 m. sausio mėn. Latvijos, Ukrainos, Žydų Bundo socialdemokratų apsijungė su Rusijos socialdemokratų darbininkų partija. Tų pačių metų "Darbininkų Balsas" Nr. 4 pasisakė neigiamai apie tą apsijungimą. Esą, vargu ką nors Rusijos vergiamos tautos laimės. Esą, apsijungimo rašte nutylėtas Rusijos socialdemokratijos programos 9 punktas, kur pasakyta: "Tiesą kiekvienai tautai spręsti apie savo likimą (t. y. ar atsiskirti nuo Maskolijos ar pasilikti susirišus ir koku būdu). Šita vieta dabartiniuose nutarimuose praleista". Ir toliau "D. B." rašė, kad būsimas Rusijos Steigiamas Seimas gal duos darytos autonomijos Lenkijai, Suomijai, Ukrainai, bet apie Lietuvą maskoliai neprisimins." Esą, Maskvos socialdemokratų net itaisė "Pusiauvakarių komitetą, kuris veiks Lietuvoje ir Gudijoje".

Tai štai kaip "Lietuvos socialdemokratų silpnino rezistenciją rusifikacijai Lietuvoje", anot Pr. Pauliukonio prokuratoriško teigimo.

Dr. J. Šliupas /talkoje

Kaip galima skaudžiau socialdemokratams įgnybti, 1905 revoliucijinius metus nuvertinti, talkon pasikvietė net dr. J. Šliupą. Jis gyvenęs Amerikoje, bet iš laišku ir periodinės lietuvių spaudos gerai pažinęs ano meto įvykius, piktnisosi Lietuvos socialdemokratams, kad jie į savo partiją priima narius be jokios kontrolės. (Aidų pus. 471).

O taip, dr. J. Šliupas nors pirmas JAV lietuvių socialistų organizatorius ir spaudos leidėjas, bet atkando dantį, kai jis pasišovė Lietuvos socialdemokratams atstovauti socialistų internacionalo kongrese. LSDP uždraudė jam imtis tokio žygio, nes jis ne LSDP atstovauja. Tada dr. J. Šliupas piktai nusigrįžo nuo socialdemokratų ir visai juos pravardžiavo.

Bet visiems gerai yra žinoma, kokios nuomonės dr. J. Šliupas buvo apie religiją ir kunigus ir kaip nešvankiai jis yra pavadinęs mergelę šv. Mariją. 1906 m. gruodžio mėn. "Kovos" numery buvo įdėta korespondencija iš Waterburio, Conn. Ten vienoj vietoj pasakyta:

"Apie kunigus ką pasakojų nerašysiu, nes vistiek laikraštis to netalpina, kadangi daug žodžių nemorališku, susirinkusieji kartais net akis užsiėmė iš tos gėdos, ypatingai moteris ir merginos".

Ar ir tais visais atvejais Pr. Pauliukonis tiki, kas dr. J. Šliupo buvo pasakyta?

Neklausykite visokių paskalų ir saugokitės netikrų socialistų!

1905 m. rugpjūčio - rugsėjo ir spalio mėn. socialdemokratų laikraštis "Darbininkas" vedamam straipsny rašė:

"Jau po visą Lietuvą pasklido socialistų vardas. Baisių daiktų iš pradžių galėjai apie juos prisiklausyti: tai, girdi tokie baisūs žmonės; jie eina iš vienos vietos į kitą, viską plėšia, drasko, degina, nesigaili nė mažų, nė moterų, turtingų nė beturčių. Kur kas ką pavogė, sudegino, užmušė — tai socialistai buvo kalti. Neviena bobelė pasakojų, kad ji savo akimis mačiusi tas baisenybes, kalbėjusi su jais — jie vertę ją savo krauju pasirašyti! Kauno gubernijoje sudegė keli miesteliai; daug žmonių liko be pastogės ir duonos kasnio — ir čia socialistai kalti!

Po visus miestus miestelius pasklido gandas, kad tą ir tą dieną degsias iš keturių pusių jų miestelis; ėjo paskalos, būk radę išmėtytus socialistų raštus — juose buvę apie tai rašyta".

Ir tuos gandus skleidė ne vien tamsūnai gyventojai, bet juos provokavo ir valdžios agentai. "Darbininkų Balsas" tada įspėjo savo skaitytojus, jog policijos agentai samdo tamsūnus padėginti miestelius ir kaltę suversti Socialdemokratams.

Tokiose tamsybėse teko Lietuvos socialdemokratams pradėti savo darbą ir kovoti su tais įvairiais paskalais, čiauškalais, kurie buvo skleidžiami apie juos.

Ar buvo pagrindo tokiems gandams?

Štai keeltas žinių iš 1906 m. balandžio mėn. "Darbininko": "Pereitam "D." numery yra minėta apie nušovimą Prienuose Simano Šalnos. Kaip ten rašyta, jo praeitis buvo gana tamsi. Dabar mes patyrėm iš vieno draugo laiško daugiau žinių apie senuosius Šalnos ir kartu kai kurių griškabūdiečių darbus.

"Daužė jisai monopolius, rašo tas draugas, vien tik, kad galėtų paimt degtinę. Nepersenai patyriau, kad jis buvo išplėšęs Griškabūdžio monopolį ir 6 degtinių skrynias nuvežė pas Ruginių" (Steponaitį) paslėpt — pas jį paskui rado krėzdami kazokai... Tai plaukai ant galvos pasistos, patyrus tokius darbus, toliau rašo tas draugas, bet tam krašte ir daugiau buvo panašiai atsitikimų: daug kas buvo atlikta partijos vardu, o vis panašiai! Plėšimai pas girininkus ir

panašiai buvo atlikti; kaip striuka tiems plėšikams pasidarė, daugumas jų į Ameriką išbėgiojo".

"Darbininkas" dar vieną kitą panašią žinutę paskelbęs pastebė:

"Ne, su tokiais neva socialistais mes nieko bendro neturime, mes stačiai persekiojam tokius "cicilikus".

Tatai, neabejotina, kad Lietuvos socialdemokratų smerkė plėšikavimą, smerkė monopolijų daugumą ir reikalavo, kad iš kuopelių būtų pašalinti, kurie socialdemokratų vardą teršia; nauji nariai turi būti priimami atsargiai; kokių girtuoklių, valkatų visai negalima priimti. ("D." pusl. 267).

Urachinė kilpa Lietuvai

Pr. Pauliukonis teigia, kad St. Kairys savo atsiminimuose sudramatino Uracho išrinkimą karaliauti Lietuvai.

Nūdien iš didesnių laiko ir erdvės tolumų tas reikalas kitaip atrodo. Tiesa, Vokietijoje įvykių revoliucija tą išrinkimą pavertė juokais.

Bet rinko tie, kurie tikėjo Vokietijos pergale ir nesitikėjo galima revoliucija Vokietijoje.

Štai vienas tokių dokumentų, kuris rodo, kas grėsė Lietuvai, jei būtų reikalai kitaip susivertę.

1918 m. balandžio 4 d. Lietuvos Tarybos pirmininkas gavo iš Berlyno tokio turinio dokumentą:

"Mes Vilhelmas iš Dievo malonės vokiečių kaizeris, Prūsų karalius ir t. t., šiuo skelbia visų žiniai:

Lietuvos Taryba, kuri yra pripažinta Lietuvos tautos atstovybe, 1917 m. gruodžio 11 d. paskelbusi Lietuvą esant vėl nepriklausoma valstybe, sujungta su Vokietijos viešpatija amžinu tvirtu ryšiu santykiu ir sandomomis, visų pirma kariuomenės, susisiekimo, maitos ir monetos reikalu sutartimis, ir paprašius Vokietijos viešpatijos apsaugojimo ir pagalbos tai valstybei atstatyti, toliau valstybiniam ryšiam, kurie lig šiol yra buvę nun sutrukus, šiuo Mes įsakome viešpaties kancleriu grafiui von Hertlingui, pareikšti Lietuvos Tarybai, jog Mes, anksčiau minėtoju 1917 m. gruodžio 11 d. Lietuvos Tarybos pareiškimu remdames, Vokiečių viešpatijos vardu pripažįstame Lietuvą laisva, nepriklausoma valstybe ir pasižadame Lietuvos valstybei atsistatant patiekti jai prašytos apsaugos ir pagalbos. Mes čia vaduojamės tuo supratimu, kad tos sutartys, kurios yra darytinios, tik tiek Vokiečių viešpatijos, kiek ir Lietuvos reikalams ir kad Lietuva pasiims dalį vokiečių karo sunkenybių, per kurias ir jinau igyja laisvę.

Tuo pačiu žygiu Mes esame suteikę Mūsų viešpatijos kancleriu galios susižinoti su Lietuvos visuomenės atstovais rasti reikiamų savarankės Lietuvos valstybės atstatymui priemonių ir toliau pasirūpinti, kad būtų nustatytas tvirtas sąjungos santykis su vokiečių viešpatija ir kad būtų sudarytos tam tikslui nužiūrėtos reikalingos sutartys.

Tatai patvirtinimui, Mes Aukščiausiai savo ranka po tuo raštu pasirašome ir sakėme jį Mūsų antspaudu įžymėti.

Didžioji Vyriausioji Būstinė, 1918 m. kovo 23 d. Vilhelm I. R. Graf von Hertlinge". (Lietuvos Aidas 1918 m. IV. 4).

Tai Lietuvos tarybos narių daugumos nutarimas kviešti Lietuvai karaliauti vokiečių kilmės didiką Urachą būtų Lietuvos padėtį dar labiau osunkinę ir faktiškai Lietuva būtų virtus Vokietijos reicho provincija, panašia į kitas — Prūsijos, Bavarijos, Saksonijos ir t. t.

St. Kairio ir jo šalininkų bei talkininkų būta politikoj jautresnių, toliau ižiūrėnių ir todėl prieš tokį nutarimą pasikviesti Lietuvai karalių imtasi protesto iki išėjimo iš Lietuvos tarybos. Jie nenorėjo imtis atsakomybės už padarytą tą nutarimą ir kartu nenusižengti 1917 m. Lietuvos konferencijos nutarimams. Konferencija, kaip ir Lietuvos Taryba, Lietuvos pilnateisium šeimininku pripažino St. Kairio demokratiniu būdu išrinktą. Tik jis turėjo teisę nustatyti santykius su savo kaimynais ir kitomis valstybėmis.

Vokietijos kaizeris Vilhelmas savo Lietuvos pripažinimu norėjo užbėgti už akių Lietuvos politinio gyvenimo raidai. Todėl ir Vasario 16 d. paskelbtas Lietuvos nepriklausomybės aktas vokiečių karo valdžios nebuvo leistas viešai spaudoje skelbti.

Pabaigai

St. Kairys sąmoningai savo atsiminimus paskyrė "Tau, Lietuva" ir įvado žodyje kreipėsi į lietuvių jaunimą. St. Kairys kaip jautrus politikas, visuomenininkas, visą savo gyvenimą dirbęs Tau, Lietuva, gerai žinojo, kad mūsų tautos tarpe dar nėra išgyvendinta "kampininko" savijauta ir kurių tarpe esama tokių likučių, kurie lyg ilgisi panašios santvarkos. Jie iki šiol negali užmiršti, kad "atvykę dragūnai reikalavo kuo griežčiau sudėti mokesčius ir pabaudą, o socialistai terorizavo gyventojus nemokėti". O juk tai buvo Didžiojo Vilniaus Seimo vienas ir visų jo dalyvių vienu balsu priimtas punktas: Nemokėti valdžiai mokesčių.

St. Kairys savo atsiminimais, tiek "Lietuva budo", tiek "Tau, Lietuva" tą netolimą praeitį parodo tikresnę šviesoj. Įvairūs įvykiai atpasakojami gyvai, jautriai ir kas galima dokumentuota.

Todėl jo tie kūriniai daug šviesos įneša tiems metams pažinti.

Jaunimas veržlus, kartu ir ieškąs tiesos ir teisybės. Jis tose knygose susiras, kas jam žinotina ir padarys savas išvadas.

Neabejotina, kad Pr. Pauliukonis savo pastabomis apie "Tau, Lietuva" daug ką paskatino susipažinti su St. Kairio atsiminimais.

Tais ar kitais sumetimais versta "Tau, Lietuva" perskaityti ir įsitikinti kaip tikrai buvo.

(Pabaiga)

KOMPOZITORĖS G. GUDAUSKIENĖS ĮVAIRIASPALVĖ MUZIKINĖ VEIKLA

Giedra Gudauskienė

Giedra Nasvytytė - Gudauskienė muzikos mokėsi Kauno konservatorijoje. Atvykusi į Amerikoje muzikos studijas apvairikavo bakalauru laipsniu Chicago Roosevelt universitete.

Yra reikšmingai užsirekomendavusi kaip kompozitorė, parašydama sonatų ir variacijų fortepijonui bei sukomponuodama dainų. Ne vienam lietuvių scenos vaidinimui yra parašiusi bei pritaikiusi muziką.

Prieš kelis metus kompozitorė G. Gudauskienė iš Chicago su šeima persikėlė į Kaliforniją. Gyvena Santa Monica mieste. Čia jos vyras Dr. Juozas Gudauskas verčiasi gydytojo praktika.

Vos į Kaliforniją atvykusi Giedra Gudauskienė buvo Los Angeles lietuvių organizacijų kviečiama savo muzikos gabumais pajavairinti — paspalvinti parengimus. Muzikos garsais, papuošdama ji čia skaitė paskaitą apie liaudies dainas, daug kartų yra paruošusi muzikines parengimų programas, akompanavusi dainininkams bei pati solo pianu skambinusi.

Isteigė "Baltijos vėjo" — jaunimo orkestrą

Duodama jaunimui muzikos pamokas Giedra Gudauskienė sutelkė nemažą būrį vaikų ir sudarė orkestrą, pavadintą "Baltijos vėjas". Šis jaunų bei mažų muzikos mėgėjų būrelis jau ne kartą grojo lietuvių parengimų scenoje liaudies dainų ar kitokias melodijas.

Nebūtina kam kalbėti apie to orkestro muzikinį lygį (kiek tobulai jis groja bei kiek dar reikia jam tobulėti), nes tai vaikų muzikinis vienetas, tad vertintinas tik grynai teigiamai — kaip puiki muzikinio auklėjimo priemonė.

Pagaliau vaikų orkestras, sustiprintas suaugusiųjų valdomais muzikos instrumentais (akordeonistai, smuikininkas, pianistė), ne kartą jau yra organizacijoms padaręs praktinį patarnavimą — pagrojęs linksma vakarių šokiams.

Sako, galima turėt operetę!

Greta jaunimo muzikos pamokų Giedra Gudauskienė pradėjo pamokas - repeticijas su suaugusiais dainininkais. Pradėjo ruošti solo ir daugiabalses "Žaliosios damos" ("My Fair La-

dy") operetės scenas. Vasario 6 d. Giedra Gudauskienė su savo grupe, skautų tėvų suruoštame baliuje, ukrainiečių salėje, išėjo į sceną ir susilaukė nepaprasto publikos įvertinimo. Tai tikrai galima sakyti buvo Giedros Gudauskienės padarytas perversmas losangeliečių lietuvių parengimų programoje.

Iki šiol čia laikytasi vieno modelio: ar liūdnas ar linksmas mėnėjimas, balius ar pramoginis vakarofimas — solistas, solistai ar solistės, vakariniams ar tautiniais drabužiais pasipuošę, akompaniatoriui palydint, rimtai traukdavo dainas ar arijas. Gi Giedra Gudauskienė paruošė dainininkų vienetą, kurs išėjo į sceną su teatriniais vaidinimui reikalingais drabužiais bei kitu pasidabinimu; kurs orkestrui pritariant dainavo solo ar sutartinės dainas, o kartu ir vaidino, kaip nusako operetės libreto.

Giedra Gudauskienė paaiškino publikai, jog neturint lietuviškos operetės, lietuvių skautų tėvų rengiamam baliui parinkta "My Fair Lady", kuri šiuo metu yra labai publikos mėgiama, kuri turi didelį pasisekimą teatro scenoje ir kinematografų filme. Pirmas bandymas, bet Giedra Gudauskienė pažymėjo, jog sujungus bendram darbui visus meno ansamblius — operetę (tą ar kitą) išties esą galima suvaidinti, padainuoti.

L. ZAIKIENĖS GRIZIMAS

Liucija Zaikiene

Teatriniai prožektoriai, scenos dekoratoriaus Algirdo Žaliūno ir Vlodo Gilio valdomi, scenos pakraštyje šviesų rate pristatė Vitą Kevelaitienę. Ji operetę vertė lietuvių kalbon, ji ir šio vakaro pranešėja. Ryškiu, puikios tarties, balsu nupasakojo veiksma — davė trumpo operetės gabalėlio turinį ir scenos viduryje sušvitusios margaspalvių lempų šviesos atidengė gėlių pardavėją — solistę Liuciją Zaikiene.

Dailininkai mėgsta piešti savo vaizduotės gėlių pardavėją. Kukli, margaspalviuose (ar vienos spalvos), kaip gėlė, drabužiuose — su pintinėle gėlių ir savo išvaizda kalbanti:

— Ponas, pirkite gėlę!

Ir nežinia. Ar praėivis sustojo dėl gėlės — ar dėl pardavėjos

kuklaus grožio? Jei ne pirkti, nors paderėti.

Šitokį dailininko pieštą vaizdą, vienas skautų tėvų balius svečias sakosi pajutęs atkūrtą, kai scenoje pamatęs gėlių pardavėjos vaidmenyje Liuciją Zaikiene.

Jos dainavimas ir vaidyba buvo publikos audringai nuplota — lygiai gėlių pardavėjos, lygiai ir kitoje scenoje, kai ji jau kaip žavioji dama šokdama dainavo.

Liucija Zaikiene iš Chicago lietuvių scenos, atžengė į Los Angeles. Dar tačia, kai čia naujakurių nebuvo. Ir ne tik kaip dainininkė, bet kaip tautinių šokių šokėja ir pirmoji Los Angeles tautinių šokių mokytoja, tautinius šokius mokiusi Amerikoje gimusius lietuvius, o vėliau ir "dypukus". Puikiai prie scenos pripratusi, laisvai artistišškai judesius su dainos tekstu derinanti.

Kurį laiką solistė buvo iš Los Angeles išvykusi. Grįžusi dainavo viename kitame parengime, bet šis jos su Giedros Gudauskienės grupe išėjimas į sceną galima drąsiai pavadinti sugrįžimu ir meniniu atžvilgiu. Ir jei Giedra Gudauskienė ištesės viltį — paruoš operetės vaidinimą, be Liucijos Zaikiene neapsieis.

Vaidzai, tartum filme

Nei filmininkų nei fotografų nebuvo. Tuo atžvilgiu keistas losangeliečių balius. Bet šviesoms, lyg ekrane šokinėjant, į pranešėją Vitą Kevelaitienę, tai vėl į scenos vidurį — publika buvo džiaugsmingai nuteikta trijų "vyrukų", linksma operetės gyvenimo epizodą — vaizduojančių. Trio dainavo, šoko ir vaidino; solistas Rimtautas Dabšys, Antanas Polkaltis ir Gvidas Radvenis; po jų solistas Vincas Šaras ir — visas ansamblis su soliste L. Zaikiene, Birute Grieciene ir Genovaite Mažiūliene.

Kai pabaigoje ši meniniam darbui Giedros Gudauskienės sutelkta grupė, pačių vadovę įskaitant, nuotaikingą maršą orkestrui grojant nužengė nuo scenos, perėjo salę ir vėl užkopė į sceną su publika atsisveikinti, tai visą laiką publika nepaprastai plojo. Jautresni entuziastai patys šaukė "valio" ir kvietė kitus "valio" Giedros Gudauskienės grupei

sušukti. Na, šaukė ir plojo publika!

Operetinę muziką grojo jaunieji iš "Baltijos vėjo", bet juos stiprino akordionu R. Pažemėnas, smuiku Dr. J. Gudauskas ir pianinu pati šios programos sumanytoja G. Gudauskienė.

Kiekvienam muzikos mylėtoju, kiekvienam besirūpinančiam muzikiniu ir bendrai mūsų jaunuomenės kultūriniu auklėjimu, tenka tik pasidžiaugti kompozitore Giedra Gudauskienė: ji gali puikiai paruošti akademinio pobūdžio programą; ji gali aukšto lygio muzikinėje programoje pati dalyvauti soliste pianiste, bet lietuviui turime džiaugtis ir ta jos savybe, kad ji nebijo scenon išeiti kartu su vaikais, kartu su įvairaus vertinimo dainininkais.

Teko nugirsti, teisingiau pasakius — išklausti, pasakojimų, jog yra Los Angeles lietuvių, apgailestaujančių, kad jų vaikai, muzikos gabumų turintieji, negali lankyti pamokų Santa Monica mieste, kur kompozitorė Giedra Gudauskienė gyvena. Tad ieškoma, kas Los Angeles (maždaug šv. Kazimiero parapijos apylinkėje) galėtų vaikų orkestrinės muzikos mokyti. O gabių vaikų ir čia esama. Panašaus orkestro, kaip G. Gudauskienės Santa Monica mieste, suorganizavimas Los Angeles nebūtų konkurencija, o tik gražaus pavyzdžio sekimas, siekiant lietuvių jaunosios kartos muzikinio išsilavinimo.

Vadinasi, kol Giedrė Gudauskienė kartu su vaikais neorkestravo, šioje didelėje kolonijoje niekam neatėjo į galvą vaikų ir orkestrą burti.

Giedra Gudauskienė ne tik muzikos talentu yra pasireiškus, bet ir savo švelniu, su visais lietuvių kultūros labai leidžiančiu beidrauti, būdu. Tad yra vilties, kad jai pavyks, kaip ji prasitarė, visus ansamblius sujungti (ar tai jie būtų muzikos, dainavimo ar vaidybos) ir duos vėl gerą operetinį ar kitokį muzikinį spektaklį.

J. Klauseikis

SKAITYK PATS IR PARAGINK

KITUS SKAITYTI

NAUJIENAS

DĖDĖS ŠERNO GYVENIMO BRUOŽAI

yra geriausia dovana Žiemos vakarams.

Vyresnieji Amerikos lietuviai Juozą Adomaitį - Dėdę šerną asmeniškai pažino, skaitė jo straipsnius, knygas ir klausėsi jo paskaitų. Dabar jie gali paskaityti gražiai surašytą Dėdės šerno gyvenimą. Jiems bus įdomu prisiminti senus laikus ir pasiskaityti gražių istorijų. Naujai atvykęs lietuviai galėtų žiemos pasiskaitymams nupirkti Antano Rūko parašytą Vienišo žmogaus gyvenimą - Dėdės šerno gyvenimo bruožus. Jie pradžiugins kiekvieną, kas jį atsimeina ir pažinojo, o naujesiems ateiviams, jaunimui, rašytojo A. Rūko lengvas, vaizdus gražia literatūrine forma pasakojimas duos progos susipažinti su mūsų pirmųjų išievių šviesuolių gyvenimu ir jų kieta, ideologine veikla.

Antanas Rūkas, VIENIŠO ŽMOGAUS GYVENIMAS, Juozo Adomaičio - šerno gyvenimo bruožai. Išleido Amerikos Lietuvių Istorijos Draugija, Chicago, 1962 m. 206 psl., kaina 2 dol.

GAUNAMA "NAUJIENŲ" ADMINISTRACIJOJE

1941 M. BIRŽELIO 22 D. KRETINGOJE

Jau 1941 m. gegužės mėnesį Londono radijas skelbė pasauliui apie nacių Vokietijos koncentruojamą kariuomenę prie Sovietų Sąjungos sienos ir ruošimąsi pulti Sovietų Sąjungą. Okupuotos Lietuvos gyventojų tarpe irgi slaptai plito kalbos, kad tarp Sovietų Sąjungos ir Vokietijos karas yra neišvengiamas ir kad tai turi įvykti neužilgo. Ypač tie gandai kursavo gyvenant pasieny, pvz., tik vieną kilometrą nuo rubežiaus nutolusioje Kretingoje. Čia vienas kitas pagrindžio partizanas pereidavo per sieną ir paskleisdavo žinių apie vokiečių pasiruošimus. Šį tą anapus rubežiaus pastebėdavo ir prie pasienio sustiprinimų — bunkerių, tankų kličių ir kitų įrengimų — dirbusieji lietuviai darbininkai.

Gegužės mėnesį Lietuvos dangų pradėjo raižyti vokiečių žvalgybiniai lėktuvai — jie skrisdavo labai aukštai ir vos vos galėdavai juos pamatyti. Tada irgi davė medžiagos spėliojimams, kad vokiečiai ruošiasi karo žygiui.

Ir bolševikų karinėse įgulosse buvo pastebimas nervingumas — čia irgi buvo jaučiama, kad prieš akis stovi dideli įvykiai. Dažnas įgulų kaitaliojimas, dažni manevrai — šaudymai iš visų pabūklų...

A dirbau Kretingos ligoninėje. Birželio 16 d. pirmadienį ligoninėje dirbusios rusės, viena gail. sesuo, o kita akušerė, atėjo į ligoninę nusiminusios ir apsi-vertusios. Klausiamas, kas atsitiko? Gauname atsakymą: blogai, bus karas, mums įsakyta susipakuoti ir pasiruošti išvykti į Rusiją. Dabar tik įspėta, o galutinis pranešimas bus duotas ketvirtadienį.

Ateina ketvirtadienis. Pietų metu aš klausiausi Londono radio. Žinios aliarmuojančios. Sako, kad vokiečių puolimas yra laukiamas kas valandą. Iš pasienio sustiprinimų grįžę darbininkai pranešė, kad bolševikų kareiviai nupjovė prie Bajorų aplink plentą augusius medžius ir juos užvertė skersai plento (tankų ir motorizuotų dalinių pravažiavimui sukludyti). Atrodė, kad padėtis yra pasiekusi kulminacinio taško.

Vakare iš savo susirinkimo grįžta rusės — linksmos ir juokiasi. Sako, karo nebus, mums pasakyta pasilikti čia.

Aš pagalvoju — vargšės jūs vargšės, jūs nežinote, kas vyksta pasaulyje, jūs neturite savarankiškos galvosenos, jūs galvojate taip, kaip jums partijos įsakyta. Pirmadienį jūs verkėte, o šandien, kai padėtis dar tamsesnė, jūs juokiatės ir elgiatės taip, kaip marionėčių teatre virvėmis tampomos lėlės.

Šeštadienį Kretingos turgavietėje, kur visada stovėdavo keli šimtai bolševikų sunkvežimių, nebesimatė nė vieno sunkvežimio. Gatvėse taip pat nebesimatė kareivių, kurie kitomis dienomis visada vaikščiodavo

pavieniui arba būriais. Mat, jie buvo suvaryti į miškus.

Po ketvirtos valandosėjau į spectorgo restoraną pietauti. Tenai mane pakvietė prie savo stalo pažįstamas veterinarijos felčeris, prie kurio sėdėjo nepažįstamas senyvas vyras; juodu gurdėdavo valstybinę. Aš prie jų atsisėdau ir užsisakiau pietus.

Veterinarijos felčeris man tyliai pasakė, kad yra svarbių žinių. Su juo sėdėjęs senyvas žmogus esąs Kluonalių gatvės ūkininkas, palaikęs ryšius su lietuvių pogrindžiu. Vakar iš Vokietijos grįžęs partizanas parvežęs tokių informacijų; šianakt, t. y. iš šeštadienio į sekmadienį, prasidės vokiečių puolimas ir šianakt lietuvių partizanai turi būti parengties stovyje.

Paskutinėmis dienomis padidėjusi įtampa tokiai galimybei neprieštaravo. Mūsų restorane sėdėjo ir valgė bolševikų komandieriai. Mes bijojome garsiai kalbėti, kad kas nors mūsų pokalbio nenugirstų, ir nutarėme restoraną apleisti.

Aš skubiai pavalgiau pietus, paėmėme šnapso bonką ir visi išėjome pas veterinarijos felčerį į jo butą. Su mumis buvęs ūkininkas stengėsi mudu įtikinti, kad jo perduotos žinios yra tikros — neišgalvotos.

Išgėrėme bonką, ir tada aš atsiskyriau ir nuėjau pas artimą man žmogų, vykdomojo komiteto buhalterį, apie tai jam pranešti.

Pas buhalterį taip pat atsirado šnapso bonka. Aš ten išsėdėjau iki 12 val. nakties. 10 val. klausiausi iš Karaliaučiaus radijo stoties vokiškų žinių, galvodamas, kad, jei vokiečiai šianakt pradės puolimą, tai jie dabar, kuo nors turi apkaltinti rusus, kad pasaulio akyse jų karo žygiui būtų duotas pretekstas. Tačiau per radiją Sovietų Sąjungos adresu nebuvo pasakyta nė vieno pikto žodžio ir tik vienoje nereikšmingoje žinutėje buvo užsimintas Sovietų Sąjungos vardas.

Tada aš pradėjau galvoti, kad ano ūkininko pasakojimai yra tušti plepalai. Jeigu Hitleris galvoja slaptai ir staigiai pulti, tai, kad priešas nesužinotų, apie šitą savo planą, jis eilinių partizanų neinformuos. O jei jis yra suplanavęs pradėti puolimą pirmiau paskelbdamas karą, tai per radiją apie tai jau turėjo būti paskelbta. Kadangi to nebuvo, tai šianakt galima ramiai miegoti.

Įkaitęs nuo vaišių parėjau į namus, atsiguliuau ir tuojau užmigau. Rytmetį dar ne visai išaušus atsibudau ir klausiausi — baisus bildesys, artilerija šaudė tokiu dažnumu, lyg žirnių burtu į sieną. Bet aš tebesu tvirtai įsitikinęs, kad šianakt karas negali prasidėti. Greičiausiai tai yra manevrai, nes bolševikai beveik visas paskutines dienas manevravo ir šaudė iš patrankų. Tik keista, kad tas bildesys ateina iš vokiečių pusės.

Taip man besvarstant, į mano kambarį įbėgo savininkė ir sušuko: "Bėkim į sklepą, karas

Anglijos gražuolė Ann Sidney gavo teisę pasirinkti mėgiamiausią Dioro suknią. Ji pasirinko čia matomą.

prasidėjo!" Ji mane iš karto įtikino, ir aš pradėjau bijoti, kad per langą nepradėtų į vidų kristi kulkosvydžių kulkos, nes mano langas buvo nukreiptas vokiečių sienos link ir tik vienu kilometru nuo sienos nutolęs.

Kuo greičiausiai apsirengiau ir laiptais nubėgau žemyn į rūšį. Ten jau sėdėjo savininkas (dabar jau seniai miręs medicinos felčeris Končius) su savo žmona. Artilerija griaudė be pertraukos. Per mūsų namo stogą švilpė granatos.

Pradžioje valanda. Savininkas Končius pradėjo abejoti, ar tai tikrai yra karas, o gal manevrai. Jis iš rūšio išėjo į kiemą apsidairyti. Po kokių 10 minučių grįžo.

"Taip, karas", sako jis, "miestas keliose vietose dega. Jeigu būtų manevrai — nedegtų".

Po to ir aš įlipau į pirmą aukštą ir per langą pažiūrėjau. Netoli nuo mūsų namo buvo milicijos būstinė. Tenai stovėjo du sunkvežimiai pilni sulipusių rusių (kaip žmonės vadino — katiušų). O gatvėje šautuvus užsikabinę bėgiojo į vieną ir kitą pusę milicininkai, lyg sudurnavoję.

Grįžau į rūšį. Išgirdome danguje skrendančių lėktuvų motorų ūžimą. Galvojome, kad pradės mėtyti bombas. Bet bombų nemėtė.

Končiaus namo pirmame aukšte buvo motinų konsultacijos punktas ir dėl kūdikių čia virindavo ir išduodavo išsinešimui pieną. Šeštą valandą pas mus atėjo moteris — darbininkė su 17 metų dukterim ir paklausė namų savininką:

"Drauge Končiau, ar virinti kūdikiams pieną?" Mes jai atsakėme: "Kas tau, ar galvoje negerai, ar nematai, kas darosi? Sėsk čia ir tupėk. Gal niekam nieko neberekis".

Moteriškė atsakė "aš nebijau" ir su dukterimi išėjo į miestą pasižiūrėti.

Tada artilerijos bildesys jau buvo aprišęs. Protarpiais kai kur sutratėdavo kulkosvydžių salvės. Už pusės valandos mo-

teris su dukterim grįžo ir sako: "Mes jau mieste matėme vokiečių kareivius, kurie iš kulkosvydžių apšaudė banką".

Reiškia, bolševikai pasitraukė, ir didysis mūšio pavojus praėjo. Nutarėme lipti į viršų. Per pirmo aukšto langus pamatėme tris gatvėje žygiuojančius vokiečių kareivius. Jie buvo jauni vyrai, šalumus apvainikavę beržų šakomis, atsiraitę rankoves nešini šovimui paruoštais trumpais šautuvais.

Išėjome į gatvę pasidairyti. Prie milicijos būtinės, kryžkelėje, stovėjo būrys civilių žmonių. Prie jų ir mes trise nuėjome. Mus pasitiko inžinierius, kiekvieną apkabino ir pabučiavo, sakydamas "esame išvaduoti".

(Nukelta į 5 psl.)

DR. TERCIJONAS

(Atkelta iš 1 psl.)

gyvenimą buvo visuomeniškas. Būdamas didelis lietuvis — patriotas, pirmąjį savo rūpestį skyrė tautai ir Lietuvos valstybei. Iš to plaukė visų jo darbų kryptys. Išivijoje ypač daug slopėjosi jaunimo reikalais, lietuvių išilaukymu, lietuviškos kultūros kėlimu. Gyvai buvo susirūpinęs atkursimos nepriklausomos Lietuvos apimtimi ir daug pastangų dėjo, kai Vilkas susirūpino išleisti Lietuvos sienų reikalų leidinį. Jis tą leidinį, redaguojamą dr. Z. Ivinskio, leido per rankas, kad jis išeitų tobulėnis ir naudingesnis lietuvių tautai.

Dr. V. Tercijonas buvo uolus Sėjos bendradarbis ir, bendra, visos liudininkų - varpininkų spaudos didelis rėmėjas. Taip pat jis daug reikėsi beveik visoje stambesnėje periodinėje spaudoje: Naujienose, Tėvynėje ir kt. Jis kiekvienu lietuvišku spaudos ir kultūrinu atsiekimu džiaugėsi ir rėmė tiek savo darbu, tiek ir pinigineis aukomis, dažnai pamiršdamas ir savo parašytų leidinių išleidimo vargus.

Amerikoje jo išleistas knygelės: "Prof. med. dr. Pranas Gudas-Gudavičius", 1959 m. ir "Juozas Ambraziejus — kovotojas už lietuvių tautos teises ir 1905 m. revoliucijos veikėjas".

Bė to, dr. V. Tercijonas yra palikęs dar ir nespausdintų rankraščių. Šių eilučių autorius, talkininkaudamas leisti gilios atminties dr. V. Tercijono raštus, turi jo papildytos antrosios laidos rankraščius apie dr. Kazį Grinių, kaip gydytoją ir visuomenininką. Technškai užbaigus ruošti spaudai, mūsų vienminčių pareiga jo kilnų norą išpildyti. Taip pat jis ilgai rinko ir daug paliko surinkęs medžiagos apie visus senųjų ir dabartinių laikų gydytojus - visuomenininkus. Tuo turėtų susirūpinti jo profesijos draugai, kad tas rinkinys atitinkamai būtų panaudotas.

Netekus dr. Vinco Tercijono, rūpestingo ir darbštaus gydytojo, veikėjo ir spaudos darbininko, ilgai jo pasigesime: ne tik šeimos artimieji, bet draugai bei bičiuliai, kuriems dažnai jis pats pirmasis atskubėdavo su savo nuosirdžila pagalba. Tebūna Jam lengva Amerikos žemėlė!

G. J. Lazauskas

1941 M. BIRŽELIO . . .

(Atkelta iš 4 psl.)

Daugelio žmonių akyse matėsi ašaros, džiaugsmo ašaros.

Vienas jaunas vyras iš atplėštos spectorgo krautuvės atnešė, kiek tik galėjo pakelti, bonkų su alumi, ir tas bonkas dalino čia susirinkusiems, kad gertume už išvadavimą.

Šv. Antano namų rūsyje bolševikai buvo padarę kalėjimą. Dabar vokiečiai tą kalėjimą atidarė ir iš ten visus kalinius išleido. Vienas vokiečių tautybės kalinys, apaugęs plaukais ir barzda, bėgiojo po miestą lyg pamišęs, šaukdamas, "kur tie bolševikai — nužudyti juos..."

Gatvės buvo pilnos žmonių. Pilnos ir vokiečių kareivių. Bet jie civiliams nieko nedarė.

Aš nuėjau į ligoninę. Pakeleje prie vieno namo gulėjo nušauto lietuvio milicininko lavonas. Ligoninėje aš radau personalą bepusrūčiujantį. Su jais kartu prie stalo sėdėjo ir valgė keturi vokiečių kareiviai.

Man į akis krito ant sienos tebekabą Stalino ir Lenino paveikslai. Aš tuos paveikslus nukabinau ir nunešiau į sandėlį.

Palangos link prie Giralės miško visu smarkumu tebešaudė artilerija. Ten į mišką sufindę bolševikai vis dar priešinosi.

Degė miesto rajonas apie geležinkelio stotį ir linų fabrikas. Dangaus skliautą dengė dūmai.

Buvo užmuštų ir sužeistų. Prie geležinkelio stoties pataikęs patrankos sviedinys sugriovė vienus namus ir ten užmušė septynis žmones.

Apie 2 val. po pietų netoli ligoninės esančioje Kluonalių gatvėje pradėjo kristi ir sproginėti iš Klibių kaimo aukštumos bolševikų artilerijos sviediniai. Tuojuo pradėjo degti pastatai. Sudėgė septyni namai. Ir čia buvo užmuštų ir sužeistų.

Pagaliau vokiečiai sutelkė savo artilerijos pabūklus ir bolševikus nutildė.

Po to didžiausią paniką sukėlė baisūs oro ir žemės sudrebėjimai. Žmonės paleido gaudus, kad bolševikai apšaudė Kretingą iš sunkiųjų pabūklų. Garsas buvo toks stiprus, jog nuo jo linkdavo namų sienos, atsidadydavo durys... Kai žmonės šitą trenksimą išgirdavo, jie ligoninėje grūdavo ir atsiguldavo ant grindų. Aš jaučiausi irgi neįjaukiai. Mane pradėjo sekioti viena slaugė — kur aš ėjau, ten ir ji ėjo iš paskos, mat, "jeigu mirsim, tai kartu".

Tačiau šitie baisūs sproginimai, kaip vėliau paaiškėjo, nebuvo pavojingi, jie kilo ne iš bolševikų, bet iš vokiečių sunkiųjų pabūklų, kuriuos jie traukiniu atvežė į Bajorus ir čia nuo geležinkelio bėgių apšaudė Liepoją (Latvijoje) 60 km. atstumu.

Atėjo naktis. Artilerija griaudė rytuose, šiaurėje ir pietuose. Skraidė lėktuvai. Nuo gaisrų pašvaisčių raudonavo dangus. Siaubingi dienos pergyvenimai slėgė krūtinę ir kėlė skaudų nežinios klausimą, kas bus toliau? Taip, bolševikus išvijo ir atėjo vokiečiai, bet ką jie mums žada?

Pirmadienį vokiečiai ant tvorų ir stulpų iškabino skelbimus apie tai, kad gyventojams vaikščiojimas nakties metu nuo 7 val. vakaro iki 6 val. ryto yra uždraustas. Tuo laiku gatvėje pastebėti pašaliečiai bus šaudomi be išpėjimo.

Vienas mieste patiktas pažįstamas žmogus pirmadienio popietėje mane nusivedė prie šv. Antano namų į kiemą, kad pamatyčiau bolševikų darbus. Kaip jau anksčiau minėjau, šitų namų rūsyje bolševikai buvo įsteigę kalėjimą. Kieme įdubusioje, iš gatvės nematomoje vietoje prie vienuolyno prūdo augo pušys. Tų pušų žievės žmogaus pečių aukštyje buvo išraižytos daugybės įpjovimų (griovelių). Mano palydovas aiškino, kad čia bolševikai su vielomis pririšdavo kankinamus kalinius (iš to gavo įpjovimai). Tų pušų apačioje ant žemės gulėjo pelenų krūvos su užgesusiomis medžių anglimis. Reiškia tuos pririštus kalinius iš apačios degindavo su ugnimi. Pušų kamienai buvo aprūkę.

Toliau stovėjo šviežiai pastatytas medinis kryžius, aptvertas keturkampe lentų tvora. Kryžiaus papėdėje gulėjo prie viens kito padėti nuplėšyti nuo žmogaus pirštų kruvini nagai ir iš viršugalvio su plaukais išpjautas viršutinis kremzlės sluoksnis. O greta jų gulėjo krūvinas švarkas.

Šituos daiktus šioje vietoje žmonės atrado vokiečiams atėjus, nes prie bolševikų prie šitos vietos joks pašalietis negalėjo prisitarti. Lietuviai šituos daiktus surankiojo, ant greitųjų pastatė medinį kryžių, aptvėrė jį tvorele ir ten rastus kankinimo ženklus prie kryžiaus ant žemės padėjo, kad matytų kiti atsilankiusieji žmonės. Prie kryžiaus jie prikėlė lentą su tokiu užrašu: "Nežinomajam kankiniui, nukentėjusiam nuo bolševikų budelių rankų. 1941 m. birželio m. 22 d."

Antradienio vakare ant stulpų ir tvorų buvo iškabinti tokio turinio skelbimai: "Ryt, birželio 25 d. visi vyrai nuo 15 iki 60 metų amžiaus 9 val. iš ryto privalo susirinkti turgavietėje. Kas neatvyks — bus sušaudytas".

Trečiadienio rytą skirtu laiku turgavietėje prisirinko daugybė vyrų. Vokiečių komendantas, lydintas virš 100 ginkluotų kareivių, per vertėją pareikalavo, kad visi vyrai išsirikiuotų į tris eiles. Išsirikiavome.

Tada komendantas pasakė, kad iš eilių išeitų į aikštę visi žydų tautybės asmenys. Išėjo nemažai. Juos vokiečių kareiviai nuvarė ir sustatė atskirai.

Po to komendantas pareikalavo, kad į aikštę išeitų visi komunistų partijai priklausę žmonės, taip pat prie bolševikų užėmę aukštas ir atsakingas vietas pareigūnai. Nedaug, bet išėjo. Juos vokiečiai nuvarė prie žydų.

Paskutinis vokiečių komendantas reikalavimas buvo, kad į aikštę išeitų visi tie, kurie su bolševikais dirbo pragaištingą darbą — skundė ir išdavinėjo jiems savo krašto žmones ir šnipinėjo. Tokių savanoriškai išeinančių neatsirado.

Tada netoli manęs vienas aukštos profesijos žmogus pribėgo prie vieno jauno vyro lietuvių ir išstūmė jį iš eilės, sakydamas, "kodėl tu, bolševikų šmote, neišeini?" Vokiečių kareiviai tą išstumtą vyrą tuojuo pačiuo ir nusivedė prie žydų grupės.

Baigdamas vokiečių komendantas visus išpėjo, kad visi tie, kurie šiandien turėjo iš eilių išeiti, bet neišėjo — nepasislėps, jie bus išaiškinti ir pagauti vėliau. Už tai jie turės papildomai atkentėti.

Tuomi susirinkimas pasibaigė, ir mums eilėse likusiems leido grįžti į namus. Aš grįžau į ligoninės raštinę ir ten sėdėjau iki vakaro, kol galėjau iki uždrausto laiko grįžti į gyvenamą kambarį.

Šitas rytmečio susirinkimas mano savijautą stipriai paveikė. Pasijutau nesaugus, nes galėjo atsirasti pyktį turinčių žmonių, nes ligoninėje dirbau ir prie bolševikų.

Iš mūsų susirinkimo turgavietės eilių iššaukti ir atskirai sustatyti žydai, komunistai ir jų bendradarbiai, kaip paskiau sužinojome, pirmiausiai buvo nuvaryti į turgavietės sodelį ir ten kankinami. Jie turėjo žyruotais keliais vaikščioti ant kelių ir alkūnių. Jų keliai ir alkūnės pasidarė kruvini. Jeigu kas nors tokiu būdu atsisakė judėti — vokiečių kareiviai tokius mušė lazdomis. Kankinamieji nusilpo, o kiti pradėjo alpti. Tokius vokiečiai pavarydavo į šalį.

6 valandą vakare atvyko kairiški sunkvežimiai ir kelis šimtus kankintų žmonių išvežė Palangos link į Giralės mišką. Ten jie turėjo sau išsikasti duobes ir ten vokiečiai juos atskiromis grupėmis sušaudė. Likusios gyvos grupės turėjo užkasti nužudytuosius.

Apie šitą įvykį prieš 7—8 metus rašė ir Chicagos lietuvių laikraščiai, aprašydami Ulme (Vokietijoje) vykusį vokiečių nacių — žudikų bylą. Dėl šitų žudynių svarbiausiu kaltininku buvo laikomas vienas buvęs

Klaipėdos nacių aukštas pareigūnas su savo Sonderkommando.

Paminėtina, kad tą vyrą, kurį greta manęs turgavietėje iš eilės išstūmė vienas kerštaujantis lietuvis, ir dar kitą komjaunuolį, kuris buvo nuvarytas į mirtininkų grupę, giminės su partizanų pagalba nuo mirties išgelbėjo — juos paleido.

Ketvirtadienį vokiečių komendantas įsakymu Kretingoje buvo padegta žydų sinagoga. Gaisras išsiplėtė, ir išdegė visas Kretingos m. centras ir dar atskiri plotai miesto pakraščiuose.

Penktadienį ant telefono stulpų kabojo skelbimai, kad pavakaryje visi lietuviai susirinktų ant kapinių į pamaldas už žuvusius lietuvių partizanus ir vokiečių kareivius. Kapinėse prisirinko daug žmonių. Po pamaldų einant į namus vienas vyras paskelbė tokius žodžius: "Kas nori pamatyti, kaip bus atsiskaityta su mūsų tautos priešais, tegu pasilieka prie šv. Antano namų — pamatys."

Aš nepasilikau, grįžau į ligoninę, nes jaučiau, kad bus rodomi kankinimai ir žudymai, o to mano nervai nepajėgė pakelti.

Paskiau grįžusios į ligoninę slaugės, kurios ten buvo pasilikusios ir viską matė, pasakojo taip:

Iš šv. Antano namų rūsių vokiečiai po kelis paleido ten uždarytus žydus. Jie turėjo bėgti (Nukelta į 6 psl.)

THE DINER
IS OPEN AGAIN
At 4747-49 W. Madison
Under new Management.
Specializing in Steaks,
Chops and Complete Meals
Phone 378-9751

PEPE'S

OLD TIME

BAR - CAFE

Serving The Finest in Foods
Imported Beers On Tap
767-9368 ★ 4142 W. 63rd ST.

COSMOS PARCEL EXPRESS CORPORATION

Patikima ir žinoma firma Amerikoje, turinti daugelio metų patyrimą leidžiamiems siuntiniams į USSR

PRANEŠA:

Eilėje garantuojamų užsakymų sovietinės gamybos prekėms, kaip tai: AUTOMOBILIAMS, SALDYTUVAMS, TELEVIZIJOS APARATAMS ir kt., pats gavėjas gali pasirinkti dovanas už bet kokio dydžio sumą.

Jūs taip pat galite užsakyti MAISTO PRODUKTŲ DOVANAS giminėms, esantiems USSR. Pristatymas skubus iš produktų sandėlių, esančių SOVIETŲ SĄJUNGOJE. Kainos prieinamos.

Katalogų prašykite bet kuriame mūsų skyriuje arba Vyriausioje Įstaigoje:

45 West 45th Street,
New York, N. Y., 10036, Room 1101

Tel. CI 5-7905

Šventas Valentinas

Kaip jis patapo mylimųjų patronu?

Daugumas krikščioniškųjų švenčių yra įvestos senų populiarių pagoniškųjų švenčių vietoje ir kaip dirbtinai įvestos, gal būt, dėlto greičiau savo krikščioniškojo turinio su laiku netenka. Taip yra ypač su Kalėdomis, taip yra su visiškai sukومercinta švento Valentino diena.

Kas jis ir dėlko jo diena, vasario 14, yra tokia populiari, ypač jaunųjų ir romantikų tarpe? Pasirodo, tikrąjį Valentina sunku net besurasti, nes jų būta bent septyni, iš kurių du visiškai vienodi, būtent:

Vienas III amž. buvęs krikščionių pamokslininkas, nepaėlausęs Romos imperatoriaus įsakymo atsizadėti savo tikėjimo ir 270 metais po Kr. netekęs galvos. Legenda sako, kad prieš jo galvą nukertant, šis šventasis pasiuntęs budelio dukrai atsisveikinimo laiškelį su parašu "Nuo Jūsų Valentino". Tai tie žodžiai įvairiomis pasaulio kalbomis baigia visokius meilės laiškus, rašomus vasario 14 dienos proga.

Antrasis šventas Valentinas irgi paguldęs galvą dėl kurio ten Romos imperatoriaus kvailionių. Antras šventas Valentinas buvęs Interamnus vyskupu ir tuokęs krikščionis, nepaisydamas edikto, kad krikščionims vedybos draudžiamos.

Kaip šiedu meilės šventieji susitiko abudu vieną ir tą pačią dieną, vasario 14 d.?

Pasirodo, ta diena pagoniškoje Romoje buvo labai garsi, kaip Luperkalija arba vaisinumo dievaitei skirta šventė.

Tekėti prinokusių romėnų mergaičių vardai būdavo sudedami į dideles loterijų dėzes ir kiekvienas vesti prinokęs vyrukas tą dieną galėdavo iš dėžės išsitraukti kokį apgreibęs vardą. Toje loterijoje ištrauktoji mergina buvo skaitoma jo nuotaka ir bernas turėjo teisę su ja nieko nelaukęs pradėti romaną. Romai smunkant, tos luperkalijų partijos darėsi vis aištresnės ir tuo tarpu įsigalėjusi krikščionybė sugalvojo duoti tai dievaitei pakaitalą, šventąjį Valentina, o kadangi buvo vienodai nusipelnę, tai abudu ir buvo švenčiami tą pačią vasario 14 dieną.

Senovės Anglijoje šv. Valentino šventė buvo aiškinama, kaip paukščių poravimosi pradžia. Sveikinimo laiškuai pradėti rašyti nuo 15 šimtmečio.

Atsiūsta paminėti

N. E. Suduvis. VIENŲ VIENI. Dvidešimt penkerių metų rezistencijoje. Išleido į Laisvę Fondas Lietuviškai Kultūrai Ugdyti, leidinys Nr. 5, 1964 m. Ilustracijos ir aplankos Pauliaus Jurkaus.

Tai yra, kaip autorius knygos užsklandoje pastebi, "Okupacinių režimų ir pasipriešinimo

4 — NAUJIENOS, CHICAGO 8, ILL. — SATURDAY, FEBRUARY 27, 1965

VINCAS JONIKAS

KRUVINOS AGUONOS

(Iš eilėraščių "Pakeleiviai" rinkinio)

Atžvangėjo rūstūs metai
Siaubo slibinu raudonu,
Blykšta laisvės siluetai,
Žydi kruvinos aguonos.

Zemės vardą, širdžiai brangų,
Keikia svetimas žargonas,
Kumščiai laužiasi į dangų,
Žydi kruvinos aguonos.

Budelio ranka įgudus —
Aimanuoja našlės žmonos,
Naktys nerimū paplūdo,
Žydi kruvinos aguonos.

Kaip stirnelė prieš skaliką,
Merguzėlė — jis čia ponas —
Nevilty graudžioj paliko,
Žydi kruvinos aguonos.

Žmonės slapstosi po mišką,
Juos atranda nevidonas,
Granata ugnim ištiško, —
Žydi kruvinos aguonos...

LAIŠKAS IŠ ANAPUS

Nėra nei rašalo, nei popierio, nei pirštų, —
Širdin rašau tau širdimi;
Laisvę mylėdamas, už ją šią naktį mirštu,
Rūsčiam patrankų gaudime.

O tu neliūsk, miela, kai našlę širdį gelia, —
Nuo kapo mosiu klevėliu,
Žvaigžde nukrisdamas padėsiu rasti kelią
Tarp susipynusių kelių.

Ateis pavasaris, tave su juo lydėsiu,
Nubrendant paupio rasa.
Nuskinski putiną — tai lūpos manosios atvėję
Bučiuos tau kvepiančias kasas.

Jau pradalgėm puriom tau lankos klosis,
Po kojom sienas bus trapus —
Žiogelio smuiku svajonę tolimą smuikuosiu
Arū po vystančiu lapu.

Nedrumsk širdies mintim apie kareivį,
Užpiltą tėviškės žeme.
Dabar — sudiev! Tebūna tau gerai vis,
Teneslegia skliautai žemi.

faktai, surankioti iš spaudoje paskelbtų, iš dalyvių dar nepaskelbtų liūdėjimų. Tuo būdu knyga nėra vieno autoriaus padaras" ir kaip jis pats kukliai sako, tai yra "juodraštis", kuriu naudojantis būtų parašoma ir tikresnė ir pilnesnė rezistencijos istorija "kolektyviniu būdu" ... Knyga tesiekė telkti dėmesį į to laikotarpio (Lietuvos okupacijų laikotarpio) vieną aspektą — į pasipriešinimą okupacijai. Pats autorius suminėjęs, kaip aureole apgaubti buvo rezistencijos žygiai Norvegijoje, Danijoje, Olandijoje, Prancūzijoje, Jugoslavijoje, Čekoslovakijoje ir kt. prieš nacines Vokietijos okupaciją, kuri visose tose šalyse baigėsi ir rezistencija ten paliko tik istorijos šviesiais heroiskais vaizdais, — mažiausiai betgi pasaulyje garso susilaukė rezistencija Lietuvoje ir kituose Baltijos kraštuose, nors ten rezistencija prasidėjo tuo pačiu metu kaip ir Vakarų Europoje, o prasiveržusi 1941 metų ginkluotu sukilimu, paskui ginkluota rezistencija, truko daugiau kaip dešimtį metų..."

Kodėl ši rezistencija nebuvo išgiršta Vakaruose? Kodėl ji buvo apeinama tylom tarptautinės opinijos forumuose? Kovai prieš tą tylą koegzistencijos klimatai autorius ir patiekė 424

puslapių knygoje, kaip jis sako, "gyva, neiškreipta, svetimos propagandos nesuterštą faktų tikrovę". Knygoje yra šie skyriai: Kodėl vienų vieni? I. Slinktis į Vakarus; II. Lūžiai iki sukilimo; III. Pasyvusis pasipriešinimas; IV. Ginkluotasis pasipriešinimas; V. Moralinis pasipriešinimas; VI. Kova prieš tylą. Todėl vienų vieni. J. Pr.

Vokiečiai imasi priemonių apsisaugoti nuo Hitlerio

Vakarų Berlyno prokuroras Hans Guenther pradėjo pasiruošimus teismui tuo atveju, jei Hitleris staiga grįžtų!

Gegužės mėnesį baigiasi terminas, iki kurio galima dar traukti į teismą karo kriminalistus, o jei Hitleris pasirodytų tebesąs gyvas ir po gegužės mėnesio grįžtų, jis pagal Vokietijos įstatymus, tatal galėtų padaryti su išdidžia poza, nes tuomet jau jo nebebūtų galima kaltinti. Dėlto prokuroras turi iki gegužės mėn. užvesti prieš Hitlerį kriminalinę bylą laiku, jei Hitleris grįžtų ne kaip valduoklis, o kaip "fiureris".

"NAUJIENOS" KIEKVIENO
DARBO ŽMOGAUS
DRAUGAS IR BICIULIS

1941 M. BIRŽELIO ...

(Atkelta iš 5-to psl.)

pro sustatytus vokiečių kareivius, kurie su mediniais pagaliais juos daužė per galvą ir kur pakliuvo. Jie turėjo plaukti per prūdą, nors ne visi mokėjo. Skęstantiems turėjo ateiti į pagalbą mokantieji. Su pagaliais daužomi žydai pradėjo silpti, ir kiti nebepajėgė bėgti. Tokius atvartydavo arba atvilkdavo prie duobės ir čia žmonių minios akivaizdoje sušaudydavo. Sakė, kad tenai galėjo būti išžudyta 70—80 žydų, atvežtų iš Kretingos apskrities valsčių miestelių, nes Kretingos m. žydai buvo išžudyti trečiadienį.

Šitos viešos žudynės priminė senovės Romos amfiteatrus, kur susirinkusių žmonių sadistiniam pasigėrėjimui žudydavo pirmuosius krikščionis.

Vokiečių naciai su tokiais savo baisiais darbais mūsų žmonėse kilusį pirmąjį išvadavimą džiaugsmą sugniuždė. Daugelis pradėjo galvoti taip: šiandien jie žudo žydus, o ryt, gal būt, mus. Tokios tikrovės akivaizdoje, ir mes nesame saugūs. Tokie įvykiai nesiderina su žmonijos priimta tarptautine teise — tai yra tarptautinis kriminalas.

Žmonės pradėjo neapkęsti ir vokiečių. Pradėjo žiūrėti į juos ne kaip į išvaduojuos, bet kaip į naują pabaisą. Augo rezistencija ir noras ir šituo okupantū nusikratyti.

Bet mes savo įsitikinimams apginti jėga buvome persilpnę. Mes turėjome sutikti su tokia tikrove, kurią mums diktavo aplinka. Mūsų gyvenimas buvo lyg tarp kūjo ir priekalo. 1944 m. į Lietuvą grįžo bolševikai. Vėl visus apėmė nauja baimė. Vieni nutarė pasitraukti į užsienį ir ten laukti Lietuvos atsikūrimo, o daugumas pasiliko Lietuvoje, pasiryžę, nors ir tektų mirti, bet iš savo krašto nesitraukti. Pašalinis

"NAUJIENOS" KIEKVIENO
DARBO ŽMOGAUS
DRAUGAS IR BICIULIS

D J'S BEAUTY SALON
6730 So. Pulaski Rd.
For the styles to glamorize you in the year ahead!
Permanents — Styling — Tinting —
Frosting — Silver Blending —
Cutting — Shaping.
Hours Mon. — thru Fri. 9 to 9 P. M.
Sat. 9—5, Sun. — 9—1.
Phone for appointment 582-1383

NUNEZ TREE SERVICE
LICENSED — INSURED
Topping, pruning, removing, surgery.
We also do all types of hauling.
(3 fully equipped trucks available).
Also City & Suburbs
FOR FREE EST. CALL
728-6281

DAMEN FUEL & SUPPLY CO.
HIGHEST QUALITY COAL
RANGE AND FUEL OILS
FAST, DEPENDABLE CITY-WIDE
METERED SERVICE
OLL PHONES 483-9800

CHICAGOS SVARIAUSIAS IR
MODERNISKAUSIAS DARŽAS
BUO DARŽAS
WILLOW WEST INN
AND PICNIC GROVE
83rd and Willow Springs Road
WILLOW SPRINGS, ILL.

Vasario 16 minėjimas Vaikų Namuose

Dažnai girdime suaugusius kalbant apie įvairius minėjimus. Jei minėjimas užtruko tris valandas — per ilgai. Tačiau mūsų mažieji Lietuvos gynėjai, AL Montessori d-jos Vaikų Namų studentai džiaugėsi Nepriklausomybės šventės minėjimu, kuris tęsėsi tris valandas.

Ar buvo nuobodu? Ne. Tėvų pasakojimu, visi grįžo namo pakilioj nuotaikoj, pilni gražių išgyvenimų, skirtingų nuo kitų darbo dienų, didžiavosi savo padarytais darbais: nuspalvintu Vyčiu, Lietuvos vėliava, išklijuotais Gedimino stulpais.

Kaipgi pravesi minėjimą 3-5 metų amžiaus vaikams, kuriems dar visai neaišku, kas ta Nepriklausomybė, Lietuva, kur ji, kodėl mes tą šventę švenčiame.

Atsižvelgiant į vaikų supratimo pajėgumą, įvairios religinės ir tautinės šventės švenčiamos vaikams apčiuopiama forma — tiesioginiu išgyvenimu, veikla surišta su įvykiu.

Prisimindami, kad labai jauni vaikai mokosi per judesį, veiklą, visas šventės minėjimas yra paremtas pačių vaikų veikla ir paruošta aplinka, kuri turi veikti į visus vaikų pojūčius.

Savaitę prieš minėjimą pradėta užsiminti apie iškilmes mokykloje. Ryšium su tuo kartis nuo karto primenamas Lietuvos vardas, paieškoma ji žemės rutulyje, paskui Europos žemėlapyje, primenama, kad rusai valdo mūsų tėvynę, užtat mes gyvename čia. Vasario mėn. 15 dieną pradėta gyventi šventės nuotaika, pradėta spalvinti lietuviška vėliava, Vytis, klijuoti Gedimino stulpai.

Vasario 16 dieną daugumas vaikų atėjo pasipuošę. Mamos pasakojo, kad vaikai, grįžę pirmadienį, paaiškino, kad "rytoj mūsų šventė, mes turime pasipuošti".

Visiems prisegama tautinės vėliavėlės. Stalas apdengtas tulpių austa staltiese, talpina didelį Vytį, šonuose dega žvakės, šalia nuleistos Lietuvos ir Amerikos vėliavos, kambarys pritamsintas, fone gėlės. Dvi poros vaikų kelia vėliavas, visi giedame Lietuvos himną, po to išklausom plokštelės "Apsaugok, Aukščiausias, tą mylimą šalį..."

Nežiūrint to, kad grupėje yra naujų vaikų ir labai jaunų, oficialioji minėjimo dalis praėjo dideliu susikaupimu.

Tolimesnė šventės eiga skirtinga nuo kitur švenčiamų minėjimų dar ir tuo, kad ji buvo tęsiama toliau baigiant pirmadienį pradėtus darbus, kuriuos vaikai nešasi namo papuošti savo kambario sienas. Gauti išpūdziai gilinami spontaniška veikla lietuviškos dainos ir muzikos fone ar šokant "suktinį" ir "noriu miego".

Iš vaikų pasakojimų grįžus namo, galima darytis išvadą, kad šitas minėjimas įstrigo giliai atmintin. Čia prisimena

Amerikos Montessori atsiųstos inspektorės p. L. Gitter žodžiai: "Šitie vaikai laimingi ne vien todėl, kad turi puikiai paruoštą aplinką, auklėtojas, jie turi daug daugiau ne bet kuri montessorinė klasė: jie turi čia pat, savo klasėje, savo didžios tautos praeitį, jos tradicijas, meną ir religiją, kultūrą."

Patriotizmas, kaip ir religija nėra išmokomi — jie yra išgyvenami. Mūsų pareiga sudaryti sąlygas jauniems vaikams išgyventi mūsų tautos įvykius jiems suprantamoj formoj.

E. S.

Z. Andrejauskienė

S A P N A S

Einu, slenku
viens tarp laukų
savo Tėvynės.
— Kodėl? — Kodėl?! ..
Ašaroms vėl —
kelias patvinęs?!
Žiemos naktis.
Po kojomis
sustingęs sniegas.
Liūdna, skaudu
vos tik judu.
apleidžia jėgos...
Ir pamačiau,
einant arčiau,
seną bakūžę —
stovi snieguos,
o šalia jos
vartai sulūžę.
Beldžiuos. Duris
gal pradarys —
įleis į vidų...
bet ar pažins,
ar pasodins?...
manys: — paklydo...
Įleido jau.
O nematau
nei vieno savo...
Paklausiau tik:
!! — Kur?! — pasakyk?! —
!!Jie?... — išvažiavo...

28. 12. 46

P A V A S A R I S

Pavasaris — brangus žodis —
— eina kupinas vilčių,
Ką atneš jis? Ką parodys?
sukas klausimai lenkčiu.
Pavasaris — didis turtas —
eina kupinas jėgų...
Jo eisena lyg užburtas,
aš su ilgesiu seku.
Pavasaris — vienas žodis —
o tiek daug turis reikšmės.
— gal nušvies jis, gal nurodys
kelį mūsų ateities.

14. 4. 47.

Vieno mirtis, dviem gyvybė

Trys daktarų grupės, viso apie 25 specialistai vienoje Dallas (Tex.) ligoninėje be pertraukos darbovisi 5 valandas naktį iš ketvirtadienio į penktadienį, perkeldami vieno savizudus inkstus dviem moterims, kurių inkstai buvo nebegydomi.

Inkstų savininkas buvo 34 metų amžiaus vyras, kurs nusivylęs, kad jį žmona pametė, ketvirtadienio vakare, vasario 18 d. persišovė. Nugabentas į Memorial ligoninę, išgirdęs, kad dviem jaunoms moterims likti gyvoms yra reikalingi sveiki

Goodyear bendrovės inžinierius Bill Tisen baigia statyti didelį dirbtuvės modelį, kurioje bus valoma guma. Projektuojama dirbtuvė bus pati didžiausioji pasaulyje.

inkstai, abiem užrašė po vieną savo inkstą ir pats 10:55 val. naktį mirė.

Apie 10 minučių po mirties praėjus, daktarai pradėjo į mirusiojo kraujo takus pumpuoti atšaldytą deguoniu saturuotą skystį, kad inkstai išsilaikytų sveiki. Kita daktarų grupė ruošė operacijai abidvi moteris, vieną 20, kitą 40 metų.

Mirusiojo inkstai lavone išbuvo dvi valandas ir kai moteris buvo paruoštos, operacija buvo baigta 4:30 val. ryto penktadienį.

Pacientės buvo "apšaudomos" X spinduliais, kad jų kūnai galėtų prisimti transplantus (perkeltus svetimus inkstus). Mat, kiekvienas kūnas kovoja su transplantais, visais būdais stengdamasis jį sunaikinti. Negana X spindulių; moterų viduriai karts nuo karto buvo pripildomi tam tikru antiseptišku skiediniu, kuris surenka kūno nuodus ir paskui yra išpumpuojamas. Tuo tarpu abidvi pacientės jaučiasi visiškai "gerai" ir daktarai jaučiasi patenkinti, bet truks apie 40 dienų, kol bus tikrai galima pasakyti, ar jų kūnai svetimus inkstus prisiėmė.

SKAITYK PATS IR PARAGIN
KITUS SKAITYTI
NAUJIENAS
JOS VISAD RAŠO TEISYBE

Kojotėms įvedama gimdymų kontrolė

Vidaus reikalų departamentas skelbia, kad nepaisant nuodų, spąstų ir kulky, kojočių (mažųjų vilkų) giminė vakarinėse JAV lygumose prisiveisė daugiau kaip pusė milijono. Kadangi kojotės mėgsta avis, ožkas, vištas ir kitokius paukščius, suprantama, kad pusės milijono kojočių išmaitinimas kraštu per daug kaštuoja, dėlto vidaus reikalų departamentas sugalvojo kojočių giminę sumažinti, pavartodamas gimdymų kontrolės piliules!

Kojotėms iš lėktuvų ir kitomis priemonėmis bus išmėtoma maisto, užtaisyto sintetiniu moteriškuoju hormonu stilbestrolu. Manoma, kad kojočių patelės, esdamos maista su gimdymo kontrolės piliulėmis, panašiai kaip ir moteris, tūlą laiką pasidarys nevaisingos.

Artistė Patricia Neal sunkiai sergo.

BIZNIERIAI, KURIE GARSINASI
"NAUJIENOSE" — TURI GERIAUSIA
PASISEKIMĄ BIZNYJE
— GARSINK'S IR TU

NELAUKITE — RYTOJ GALI BŪTI PERVĖLU!

Jei norite užsitikrinti nuo ugnies namus, baldus, automobilius, ar šiaip ką apdrausti, reikalaukite agento, arba brokerio, kad jis parūpintų jums polisą per mūsų kompaniją. Nelaimėi išitikus, neturėsite jokių nemalonumų.

"Mes esame pirmaklasiai nariai Chicago Board of Underwriters"

O'MALLEY & McKAY, INC.

222 WEST ADAMS STREET KAMBARYS 1043
Telefonas: CENTRAL 6-5206

Generaliniai Agentai šių Kompanijų:

American Bonding	Manhattan Fire & Marine
American Indemnity	Mercury Mutual
Casualty Mutual	Monarch
Fidelity & Deposit	National Union
Fire and Casualty of Conn.	New York Fire
Gibraltar Insurance	Security Insurance
The Hanover	United States Fire
Highway Insurance	Universal Insurance
The Home	Western Fire & Casualty
Interstate	California Life
LaSalle Casualty	

MENO ŽINIOS

Redaguoja MIKAS SILEIKIS

Ar menas grįžta į "tamsiuosius amžius"

Ciklizmas, spalvų mistika, pop ir op

(Tęsinys)

Dėl mod. meno cikliškumo ir pasimetimo modernioje dailėje dabar sunku orientuotis ne tik meno stebėtojams, bet ir patiems menininkams. Aukštoji dailės hierarchija, aišku, nekreipia dėmesio kas vyksta komercinėse galerijose ar gatvių parodose. Svarbu tai, kas daroma New Yorke, moderniojo meno centre — "mokykloje". Šis rytinio pakraščio naujasis Paryžius sudaro ten šioji tokį svorį.

Neseniai Chicagos universiteto lektorius Harry Bouras, savo paskaitoje iškėlė stačiai neįtikėtinų dalykų, prie ko šokiruojantieji newyorkiečiai eina. Naujoji New Yorko "meno meka" labai panaši futuristams. Tenai kombinuojasi visos meno šakos, išskyrus realizmą: abstraktas, pop, op ir paviršutiniškas, be idėjinis šokiravimas. Dailės, kokią mes anksčiau supratome, laikas pasibaigęs. Tapybą reikia padaryti netapybiška, kad neliktų nė mažiausio ženklo teptuko pabraukimo (unpainterly). Čia reikia pridurti, jog newyorkiečiai ne pirmieji sumanė tapybą nutapybinti. Mūsų Vytauto Kasiulio vėlesnioji tapyba daugiau grafiška negu tapybiška. Dail. G. Račkus taip pat visokias technikas laviruoja. Tai daro ir kiti. Spaudžia dažus reljefiškai, taškymo, liejimo būdu bando išgauti atsitiktinius efektus, bet kad tik išrasti ką nors naujo dailės technikoje. Apie turinį, bet kokią pozityvią reprezentaciją galvos daug nekvaršinama.

Pop (populiarusis menas) dar tikrai pustrėčių metų senumo kūdikis pradėjo senti, nes kitos mados per greit atsiranda, sakykite, op (optinė spalvų mistika). Pop stilių galima trumpai apibūdinti. Tai plakatine, paprastai plokščių spalvų tapyba —

pakelėse iškabų, gatvės lempų, skardinių skelbimų ir net žmogaus figūrų vad. peizažas. Ši realistiškos dailės forma turi šiek tiek praktiškos naudos, bet negalima sakyti, kad čia būtų ko naujo. Optinis menas — pati vėliausia dailės forma, gal geriau būtų sakyti — mada, yra spalvų mistika, tiksliai kiek skirtinga, negu Mark Rotko prieš keletą metų smarkiai reklamuota "spalvų psichologija". Spalvų mistika taip pat atsikoko nuo atpažįstamų formų, jei nelaikyti įvairių kaspinių, juostų, geometrinių sukirpimų, tik ribojasi grynai spalvų kombinacijose, nuo kurių akys mirga, nes spalvos pačios šoka į akis, sudaro savotišką mirazą. Richard Anuszkiewicz, vienas iš tų mistikos vadovų sako: "Šitokia tapyba kaip tik tinka mūsų laikams. Mes gyvename labai moksliniame amžiuje, todėl ir menas tinkamai apskaičiuotas ir pritaikintas tam amžiui". Spalvų ekspresija tetarauja tik vienam tikslui — spalvoms. O spalvos akims ir nervams erzinti, tai lygu triukšmingai muzikai ir apskritai bereikšmiam, paviršutiniškam gyvenimui. Be to, kad spalvos darytų didesnio įspūdžio, vartojamos neįmanomai didelės drobės.

Toliau, anot p. Bouras, į pragarą su visais neišmanėliais, kurie nesupranta to, ką modernistai menininkai daro, tai jaunosios kartos naujas pasaulis. Mes darome tai, kas mums patinka. Kūrybos laisvė, — reikia sukilti prieš simbolizmą, realizmą, nes jie turi reikšmės kitiems žmonėms! Mūsų simbolizmas neutralus (asmenišką), tai naujojo sąjūdžio užuomazga — nusižmoginimo iki nuogumo — epocha. Žmoniškumas nereikalingas, nepaisoma etikos, net pornografija netrukus

Inž. M. Ivanauskas
"Atsisveikinimas"
(Deginimas medyje)

PABLO PICASSO

Spalvota grafika

galinti atsirasti dailės rinkoje. Ciniškas pasityčiojimas iš visko, kas buvo vertinama, — kvėpia nihilizmu. Tai žiaurus žodis "nihil", bet šiandien dailėje yra dar beprasmiškesnių dalykų. Jiems rūpi naujos vizijos, nes mes atėjome, kaip naujieji meno pranašai.

Kiekviena pastanga laukiama, kai ta pastanga žada konkretų, realų kūrybinį darbą, bet kai iš "pastangų" nesimato nei sau, nei kitiems jokios naudos, tai rodo ir šių dienų žaibiškas nepastovumas.

Menininkai neturi gerų idėjų. (žinoma, yra išimčių) turinio, daugeliu atvejų gaminamas pseudo menas, paviršutiniška kūryba, kuria šiandien taip mėgstama dangstyti. Yra sudaryta dirbtinė tarptautinė meno pirklių rinka, kurią sudarė tarptautiniai konspiratoriai — kolekcionieriai, pirkliai, leidėjai bei kritikai; sudaromos ne-realistinės kainos, tariamai kompetentingai daili. Moderniojo meno skonis tiksliai madingos kultūros liga. Aukštoji meno hierarchija sąmoningai toleruoja visokias išdaigas meno vardu.

Jeigu moderniojo meno entuziastai eina su moderniojo gyvenimo progresu — mokslu, technika, — tai mes neturime nei mokslininkų, chemikų, fizikų, geologų, inžinierių. Taip juk nėra! Priešingai. Modernistai meną veda į kažkokį primityviškumą, į džungles. Ne meno formas reikia kaltinti. Visos jos yra nei blogos nei geros. Bet svarbu tai kaip tos formas vartojamos ir kam? Ar yra reikalinga? Jeigu yra reikalinga, tai turi būti ir tikslas ir reikšmė. Ne reikšmė rūpi, bet per greit vienas stilius lipa kitam ant kulnų. O visgi bulvės yra geras daiktas ir visi jas mėgstame. Šiuo klausimu visi realistai, bet kultūros, estetikos klausimuose vyksta chaosas.

(Pabaiga)

Archetipiškas: reiškia originalus, be jokios įtakos iš niekur — absoliutiškai originalus.

NAUJOS PARODOS

Dail. Kazimiero Žoromskio tapybos paroda atidaroma ateinančią šeštadienį, kovo 6 d. Čiurlionio galerijoje, Jaunimo Centre. Dail. K. Žoromskis gyvena New Yorke, bet į savo parodą atvyks, kartu aplankys ir savo pažįstamus Chicagoje, kur anksčiau pats gyveno ir buvo surengęs keletą parodų.

K. Žoromskis gimė 1913 m. Lietuvoje. Meno mokslus baigė Vilniuje, Vienoje ir Romoje. Meno studijų reikalais aplankė Vokietiją, Prancūziją ir Ispaniją. 1946 m. iš Romos persikėlė į Madridą ir pradėjo dailininko profesiją. 1947 m. Madrido moderniojo meno muziejuje surengė savo pirmąją parodą. Vėliau ir daugiau parodų. Jo darbų turi įsigiję kolekcionieriai plačiame pasaulyje. Gyveno ir Pietų Amerikoje.

Max Beckmann reprezentacinė dailės paroda įvyks Chicagos Meno Institute (Morton Wing) kovo 12 d. ir baigsis balandžio 11 d. Max Beckmann vokiečių kilmės ekspresionistas ir abstraktistas tapytojas, grafikas. Bus išstatyta 168 darbai. Katalogas \$3,95, kietais viršeliais — \$10,00.

SIQUEIROS NUKRITO NUO PASTOLIŲ

Išgarsėjęs Meksikos monumentaliosios tapybos dailininkas David Alfaro Siqueiros, išsėdėjęs 4 metus kalėjime už studentų kurstymą maištus kelti, vėl užsiangažavęs tapybos darbais. Milžiniško Hotel Casino de la Selva bedekoruodamas sienas Siqueiros nukrito nuo pastolių ir nusilaužė koją. Sienos matas — 900 pėdų, 180 skirtingų perskyrimų. Paveikslas tema: "Humanizmas šiandien ir po 3,000 metų". Be to, Siqueiros turi daug kitų užsakymų, bet negali visų patenkinti. Žada samdyti kitus dailininkus ir studentus, kad 4 metus kalėjimo sutrukdytas darbas būtų realizuotas.